

قلادىمىر ئىلىتىش لىنىيىسى

يەكەم دەستىنوسى تىزەكان لەبارەى كىشەى نەتەووە كۆلۇنىيەكان

(بۇ كۆنگرەى دووھەمى ئىنتەرناسىونالى كۆمۇنىستى) 1920

1

من ئەكاتىكدا يەكەم دەستىنوسى تىزەكان لەبارەى كىشەى نەتەووە كۆلۇنىيەكان كە بۇ كۆنگرەى دووھەمى ئىنتەرناسىونالى كۆمۇنىستى ئامادەكردووە، تىكا ئە ھەموو ھاورپىيان دەكەم، بەتايىبەتى ئەوانەى مەعرىفەيەكى كۆنگرەيتيان ئەم يا ئەو كىشەى زۇر ئاۋزانە ھەيە، بىروراي خۇيان دەربىرپن يان پىداچوونەووە يان بە شىوہەيەكى زۇر كورت(ئە 2 يان 3 لاپەرە زىاتر نەبى) روونكردەنەووەيەك لەبارەى چمكىك ئە چمكەكانى بنووسن و بەتايىبەتى باس ئەم خالانەى خوارووە بكەن:

ئەزمۇونى نەمسا

ئەزمۇونى پۇلۇنى - جوو و ئۇكرانى.

ئىلئاس و ئورين و بەئزىك

ئىرلەند

پەيوەندى دەنىماركى - ئەلمانى و ئىتالىيا - فەرەنسا و ئىتالىيا - سلافى.

ئەزمۇونى بەلقان.

كەلانى رۇژھەلات.

خەبات ئە دژى جامىعەى ئىسلامى.

پەيوەندىيەكان ئە قەوقاس

كۆمارەكانى بشكىرى و تەتەرىبى.

قرغىزستان.

توركستان و ئەزمۇونەكەى

رەشىپىستەكان ئە ئەمريكا.

كۆلۇنەكان.

چىن - كۆرىيا - ژا پۇن.

م. لىنىيىسى

5 يىونى/1920

1 - دىموكراسى بۇرژوايى بە حوكمى ھەموو بوونەكەى، ھۆگرى چارەسەرى ئەبستراكت و رووكەشىيانەى يەكسانىيە بە گشتى، بە يەكسانى ئەنىو نەتەووەكانىشەووە. بۇرژوايى دىموكراسى، بەبىانووى يەكسانى كەسايەتى مرقۇف بە شىوہەيەكى گشتى، بانگەوازي يەكسانى رووكەشانە يان ياساييانە دەكەن ئەنىوان خاوەن مولك و پىرۇلىتارىيا، چەوسىنەر و چەوساوە و بەمە، ھەلدەستن بە گەورەترين شىوہى فرىودانى چىنە ژىردەستەكان. بۇرژوايى، بە بانگەپىشتنى يەكسانى رەھايى ئەنىو كەسايەتى مرقۇفەتەيدا، بىرۆكەى يەكسانى كە پەرچدانەووەى پەيوەندىيەكانى بەرھەمەينانى كالاكانە،

دەڭگۈرې بۇ ئامرازى خەبات ئە دژى ئەناوبردى چىنەكان. ماناى راستەقىنەى داخوازى يەكسانى ئەوهدايە كە داواڭرى چىنەكانە ئەناوبرى.

2- حىزبى كۆمونيست، وەك دەرېرى ھوشيارى خەباتى پۈلئىتارىيە بۇ ئەناوبردى بۇرژوازى، دەبى بە پىيى ئەركە سەرەكپىيەكى، خەبات ئەدژى ديموكراتى بۇرژوازى بكا و پەردە ئەسەر درۇ و دوورويىيەكانى ئەم ديموكراتىيە، ھەئمانى، ھەروا دەبى ئە كىشەى نەتەوكاندا ھىچ پەرنەسىپىكى ئەبستراكت و فەرمى بەرزنەكاتەو، بەئكو دەبى يەكەمجار، ھەئسەنگاندنىكى وردى ھەئومەرجى كۆنكرىتى مېژوويى وئە پىشەوھىيان ھەئومەرجى ئابوورى بكات؛ دووھەم، رۇشنايى ئە ھەلاوېردى بەرژەوھندى چىنە زۆئلملىكراوھكان، بەرژەوھندى چىنە زەحمەتكىش و چەوساوھكان ئە تىگەيشتنى گشتىدا بۇ بەرژەوھندى گەل بە شىوھىيەكى گشتى، ئەو ھە تىگەيشتەىيە كە واتاى بەرژەوھندى چىنە بالاکان دەدا؛ سېھەم، بەھەمان ئەو رۇشنىيەو، جىاوازى بكا ئەئىوان نەتەوھى زۆلئىكراو، پاشكۆ و ماڧخورا و، نەتەوھى زۆردار و چەوسىنەر كە ھەموو ماڧىكى خۆيى ھەيە؛ بە پىچەوانەى درۇى ديموكراتە بۇرژوازەكان كە مۇركى سەردەمى سەرمایەى پوولى و ئىمپىريالىزم و كۆلۇنىيەكانى و كۆيلەكردى دراويىانەى زۆرىيەى ھەرە زۆرى دانىشتوانى سەرزەمىن ئەلايەن كەمايەتتىيەكى بچووك ئە وەلاتانى سەرمایەدارى پىشكەوتوو و زۆر دەوئەمەندەكانەو، دەپۇشيت.

3- جەنگى ئىمپىريالىستى 1914-1918 زۆر بە روونى ئە پىشى ھەموو نەتەوھو چىنە زۆلئىكراوھكاندا ئە جىھان، زۆر بە روونى پەردەى ئەسەر دەرېرىنە درۆزىنەكانى بۇرژوا ديموكراتەكان ھەئمانى و بە كردهو بە بەرچاوى ھەمووانەو پىشانىدا كە درندايەتى و نزمىي پەيمانى فەرساى ئەو دەوئەتانەى بانگەشەى((دیموكراتى رۇژئاوایى))دەكەن و بە زەبروزەنگ بەسەر گەلانى لاوازدا سەپاند، زۆر زىاترە ئە پەيمانى برىست-ئىتوفسك كە ئەلايەن غونتای ئەئمانى و قەيسەرەوھ سەپىنرا. كۆمەئەى گەلان، ئەگەل ھەموو ئەو سىياسەتانە ھات كە دەوئەتانى ھاوپەيمان ئە پاش جەنگ پەيرەيان دەكرد، ئەو راستىيە بە روونى و ئەبارچاوتر پىشانداو ئە ھەموو شوئىنىكدا، ئەو خەباتە شۆرشگىرپانەىيە كە پۈلئىتارىيا ئە وەلاتە پىشكەوتووھكاندا دەيكاو ھەموو جەماوهرى زەحمەتكىش ئە كۆلۇنەكان و دەوئەتانى پاشكۆكراو، توندترکردو پەئەى بە دارووخاندانى وەھمە نەتەوايەتتىيەكانى بۇرژوازى بچووك كەد ئەبارەى ئەوھى گوايە پىكەوھژىيانى ئاشتىيانەو يەكسانى ئەئىو نەتەوھكان ئە ساىەى سەرمایەدارى مومكىنە.

4- ئەنجامگىرى ئەو بابەتە بنەرەتتىيانەى ئەسەرەوھ ئامازەيان پىكراو ئەوھىيە كە دەبى ئە نىزىكردنەوھى بەرامبەرىيەكى پۈلئىتارىيا و جەماوهرى زەحمەتكىشى ھەموو نەتەوھ و وەلاتەكان ئە خەباتكردنى شۆرشگىرپانە ھاوھەش بۇ رووخاندانى دەرەبەك و بۇرژواكان، بىي بە بەردى بىناغەى تەواوى سىياسەتەكانى ئىنتەرناسىونالى كۆمونيستى ئە كىشەى نەتەوھ و كۆلۇنىيەكان، چۈنكە ئەم تزىكبوونەوھىيە، تاقە مەسەئەىيە بۇ دابىنكردنى سەرکەوتن ئەسەر سەرمایەدارى و بەبى ئەم سەرکەوتنە، مەحائە ستەمى نەتەوھىيى و نايەكسانى ئەناوبرى.

5- ئەكاتى ئىستادا، ھەئومەرجى سىياسەتى جىھانى مەسەئەى دىكتاتورىيەتى پۈلئىتارىياى ھىناوھتە بەر باسكردن وھەموو رووداوھ سىياسىيە جىھانىيەكان، وەك پىيوستىيەك، بەدەوورى يەك خالى سەرەكى دەسوورپنەوھ، ئەوھش، خەباتى بۇرژوازى جىھانىيە ئە دژى كۆمارى رووسىياى سۇڧىتى و

سۆسياللىستەكانى ئىنتەرناسىيونالى دووھەم كە خۇيان بەناوى سۆسياللىست دا پۆشيووھ. دەبى حيزبە كۆمونيستەكان بە بەردەوام ئە ھەموو پروپاگەندە و ھاندانەكانى- ئە ناو و ئەدەرەھوى پەرلەمان- رسواى بە بەردەوام پېشلىكردنەكانى يەكسانى ئەنيو ئەتەھەكان و گارانتهكانى مافى كەمە ئەتەھەكان بكا ئە ھەموو وەلاتە سەرمایەدارەكاندا، سەرەپراى دەستورە((دیموکراتەكانى)) و ئەھوى كە زۆر پېويستە، يەكەم، دەبى بە بەردەوام روونى بكانتەھە كە تەنھا سىستېمى سۆقېتى دەتوانى مافى يەكسانى بە ئەتەھەكان بكا، بەو ماناى ئەسەرەتاوھ پەروليتارەكان و ئەپاشاندا ھەموو جەماوھرى زەحمەتكېش ئە خەبات دژى بۆرژواى، يەكەدەخات؛ دووھەمېش، دەبى ھەموو حيزبە كۆمونيستەكان، يارمەتى راستەوخوى بزوتتەھە شۆرەشگېرەكانى ئەتەھە بەپاشكۆكراوھەكان يا مافخوراھەكان(بۇ نەمۇنە، ئېرەندە و ئەناو رەشپېستەكانى ئەمريكا) و كۆلۇنيەكان، بكا. بەبى ئەم مەرجە دوایيە زۆر گەنگە، خەباتكردن ئە دژ زۆلمكارى ئەتەھە پاشكۆكراو و كۆلۇنيەكان و داننان بە مافەكانيان ئە جىابوونەھە وەك دەولتە، وەك رەگەياندىكى درۇ دەمىنېتەھە، رېك، وەك چۆن ئەلای حيزبەكانى نېونەتەھەبى دووھەم بەرچاومان دەكەوېت.

-10

داننانى زارەكى بە ئىنتەرناسىيونالىزم و ئە كەردەھەدا، گۆرېنى ئە ھەموو پروپاگەندە و ھاندان و چالاكى ئەمەلېيەكان بە رۆحى ئەتەھەبى و پاسىفىزمى بۆرژواى بېرتەسك، دياردەبەكە زۆر ناسراوھ، ئەك تەنھا ئە رېزەكانى ئىنتەرناسىيونالى دووھەم، بەئكو ئە رېزى ئەو حېزبانەش كە لېى دەرچوون و تەننەت ھالەتېكى دەگەن نېيە ئە نيو ئەو حېزبانە كە ئېستا ناوى خۇيان ناوھ حېزبى كۆمونيست. خەباتكردن ئەدژى ئەم دئىكەھەندە، ئە دژى رېشەى زۆر قوونى وەھمى ئەتەھەبى بۆرژواى بچووك، بەقەت ئەركى گۆرېنى دىكتاتورىيەتې پەروليتارىا، ئە دىكتاتورىيەتېكەھە كە خاوەن مۆركى نېشتىمانىيە(واتە ئە يەك وەلاتدا و ناتوانى بېيار ئەسەر سىياسەتى جېھانى بكا) بۇ دىكتاتورىيەتې خاوەن مۆركى جېھانى(واتە ئەلانى كەمەھە ئە چەند وەلاتېكى پېشكەوتو دامەزراوھ دەتوانى كارتېكردنى بېياردەرى ھەبى ئە ھەموو سىياسەتى جېھانى)زىاتر زەق دەبى. ئەتەھەبەتې بۆرژواى بچووك، ئىنتەرناسىيونالىزم تەنھا ئە داننان بە يەكسانى ئەنيو گەلان دەبىنى(بەچاوپۆشى ئەھوى كە ئەم داننانە ئە گوتن بەولاول، بېركات) و خۇپەرەستى ئەتەھەبى بە ساغى دەمىنېتەھە، ئەكاتېكدا، ئىنتەرناسىيونالى پەروليتارى داواكارە بە: يەكەم، بەرژەھەندى خەباتى پەروليتارى ئە وەلاتېك ئە وەلاتەكان بەھىنېتە ژېربارى بەرژەھەندى ئەم خەباتە ئە ئاستى جېھاندا. دووھەم: ئەو ئەتەھەبە كە سەركەوتنى بەسەر بۆرژواى بەدەستېناوھ، دەبى لېھاتوو و ئامادە بى بۇ ئەھوى گەورەترىن قوربانى بكا بۇ رووخاندنى سەرمایەدارى جېھانى. بەو شېوھە، ئە دەولتە سەرمایەدارەكاندا، كە حېزبى پەروليتارىان تېدايەو بە راستى پېشەرەوى پەروليتارەكان، خەبات ئە دژى شېواندى ھەلپەرستانەى بۆرژواى بچووك كە تېگەشتن و سىياسەتى ئىنتەرناسىيونالىزم بە رەنگى ئاشتىانە رەنگيان كەردوھ، يەكەمېن و گەنگەترىن ئەركە.

-11

بەنېسېت دەولت و ئەتەھە كەمتر پېشكەوتوھەكانەھە كە پەيوھەندى دەرەبەگايەتى و باوكسالارى و باوكسالارى-جووتيارانەھەبى ئەناودا بالادەست، دەبى ئەم خالانەى خوارەھە ئەبەرچاو بگېرېت: يەكەم/پېويستە ئەسەر ھەموو حېزبە كۆمونيستەكان، يارمەتى بزوتتەھە بۆرژواى دیموکراتەكانى

ئەو ۋەلاناتەنە بەدەن؛ ۋەئەركى يارمەتى چالاكانە بە پەلى يەكەم بۇ كرىكارانى ۋەلاناتەكانى نەتەۋە
دواكەۋتوۋەكان كە ئە ھەلومەرجى كۆلۈنى يان پاشكۆياتى پۈوليدان. دوۋەھەم/ پىۋىستە خەبات
بكرى ئە دژى پىاۋانى ئاين و توخمە كۆنە پەرەست و سەدەدە ناۋەرەستە ھاۋچەشەنەكانىيان كە ئە
ۋەلاناتە دواكەۋتوۋەكاندا دەسترۇيشتوون. سىھەم/ پىۋىستە خەبات ئە دژى جامەھى ئىسلامى و رەۋتە
ھاۋچەشەنەكانى بكرى كە ھەۋلەدەن، بزۋوتنەۋەى ئازادىخۋازى دژ بە ئىمپىريالىزىمى ئۈرۈپى و
ئەمىرىكى بە پتەۋكردنى ناۋەندەكانى خان و دەرەبەگ و شىخەكانەۋە بىبەستەۋە. چۈرەم/ پىۋىستە
پشتىگىرى ئە بزۋوتنەۋە جووتىارىيە تۇخ و خەباتگىرەكانى ۋەلاناتە دواكەۋتوۋەكاندا بكرى ئە دژى
مولكدارە گەۋرەكانى زەۋى و زارو خاۋەن مولكە عەقارىيە گەۋرەكان و دژى ھەر رەۋالەتەك ئە
رەۋالەتەكانى دەرەبەگايەتى يان ھەر پاشماۋەيەك ئە پاشماۋەكانىداۋ تا دەكرى، ھەۋل بەدرى
مۆركى شۆرشگىرانە بەدرى بە بزۋوتنەۋەى جووتىاران و تا دەكرى ھاۋپەيمانىيەكى توندوتۇل
ئەنىۋان پىرۋىتارىيە كۆمۇنىست ئە ئۈرۈپى رۇژئاۋاۋ بزۋوتنەۋەى جووتىارە شۆرشگىرەكان ئە
رۇژھەلەت و كۆلۈنىيەكان و ۋەلاناتە دواكەۋتوۋەكاندا بەگشتى جىيەجى بكرى؛ زۇر پىۋىستە ھەموو
ھەۋلەكان ناراستەبكرى بەرەۋ جىيەجىكردنى پىرەنسىبە بنچىنەيەكانى سىستىمى سۇقىتى ئە
ئاستى ئەو ۋەلاناتەدا كە پەيۋەندىيەكانى پىشى سەرمایەدارى بالادەستەن، ئەۋەش بەرىگى
دامەزاندنى ((شۈوراكانى زەحمەتكىشەكان))... ھتەد. پىنچەم/ پىۋىستە بەسووربوۋنەۋە خەبات بكرى
ئە دژى بەرەنگەردنى رەۋتە ئازادىخۋازىيە بۇرژۋازى دىموكراتەكان ئە ۋەلاناتە دواكەۋتوۋەكاندا بە
رەنگى كۆمۇنىستى ۋەبى ئىنتەرناسىونالى كۆمۇنىستى بەۋ مەرجە پشتىگىرى ئە بزۋوتنەۋە
نىشتىمىيە بۇرژۋازىيەكانى كۆلۈنىيەكان و ۋەلاناتە دواكەۋتوۋەكان بكا كە ئە دۈرۈژدا توخمەكانى
ئەۋ جىزبە پىرۋىتارىيە پىكەدەھىنن كە ئەك تەنھا بە ناۋ، ناۋى جىزبى كۆمۇنىست ئەخۋىيان
دەننن، بەلكو بە ھوشىارى ئەركە تايىبەتتەيەكانى ئە خەبات ئەدژى بزۋوتنەۋە بۇرژۋا
دىموكراتەكانى ناۋ نەتەۋەكەيان پەرۋەردە بن؛ دەبى ئىنتەرناسىونالى كۆمۇنىستى ھاۋپەيمانى
كاتى ئەگەل دىموكراتە بۇرژۋاكان ئەناۋ كۆلۈنى و ۋەلاناتە دواكەۋتوۋەكان بەستى، بەلام نابی
ئەتەكىاندە تىكەل بىى و بەبى چەندوچۇن، سەربەخۋىيە بزۋوتنەۋەى پىرۋىتارىيە-تەنەنەت بە
فۆرمە سەرەتايىيەكەشى-بىپارىزى. شەشەم/ پىۋىستە فرتوفىلەكانى دەۋلەتە ئىمپىريالىستەكان كە
بە بەردەۋام پەناۋ بۇ دەبەن، پىشان بەدرى؛ ئە ژىرپەردەى دامەزاندنى دەۋلەتەنى سەربەخۋى
سىياسى، بەشىۋەيەك دەۋلەتەنى دادەمەزىنن، بەتەۋاۋەتى ئە بۈرۈ ئابۋورى، دارايى و سەربازى
دەبن بە پاشكۆى خۋى. دەبى ئەم فرتوفىلە بەبى كۆلنەدان ئەبەردەم جەماۋەرى بەرىنى
زەحمەتكىشان ئە ھەموو ۋەلاناتەن و بەتايىبەتى ئە ۋەلاناتە پاشكەۋتوۋەكاندا رسۈابكرى؛ ئەم
ھەلومەرجە جىھانىيەى ئىستادا، ھىچ چارەيەكىتر بۇ نەتەۋە پاشكۆۋ لاۋزەكان نىيە، تەنھا كۆمۇرى
سۇفىتاتەكان نەبى.

چەۋسانەۋەى سەددان سالىھى كۆلۈنى و گەلە لاۋزەكان ئە لايەن دەسەلەتە ئىمپىريالىستەكانەۋە،
ئەك تەنھا بوۋە بە ھۋى دژايەتى جەماۋەرى زەحمەتكىش، بەلكو بى مەتەنەبىش ئە ئاست نەتەۋە
زۇردارەكان بەگشتى و ئە دژى پىرۋىتارىيەكانى ئەم نەتەۋەنەش ئە لايان چاندوۋە. ئەۋ ناپاكييە
نزمە ئە سالانى 1914-1919دا ئەلەين زۇربەى سەركردە رەسمىيەكانى پىرۋىتارىيەۋە ئە دژى

سۆسياليزم دەستىيېكىرد، كاتى سۆسيالېستە شۇفېئىستەكان ئە ژېر ئالاي" بەرگى ئە نىشتمان" و"مافى" بۆرژواكانيان" بەرگىيان ئە ستەمكارى كۆلۈنۈپتەكان و تالانكردنى دراوى دەولەتە پاشكۆكان كىردو ھەردەبوو بىي بە ھوى توندكردنى ئەم گومانلىكردنە زۆر مەشرووعە. ئەلايەكى ترەو، وەلاتەكە چەند دواكەوتوو بى، ئەوئەندە ئابوورى بەرھەمھېئانى بچووك و پەوئەندىيە باكسالارېيەكان و دوورەپەرىزى ئە ئاوەدانكردنەو بەھىزدەبى، ئەوانەش، بوگ و رېشە زۆر قولەكانى وەھمى بۆرژواى بچووك بەھىزو پتەو دەكەن؛ مەبەستمان، وەھمەكانى خۇپەرەستى و تەسكېنى نەتەوھىي كە بەبى چارەيى دەكەن بە ھىزىكى تايبەت بۇ ماوھىەكى دوور. كاتى ئەم وەھمانە ئەپاش ئەمانى ئىمپىريالېزم و سەرمايەدارى ئە وەلاتە پېشكەوتووكان و ئەپاش ئەوھى گۇرانكارېيەكى رېشەيى ئە ھەموو بئەچەكانى ژيانى ئابوورى وەلاتە پاشكەوتووكان ئەئاودەچن، ئەوا ھىچ چارەيە نېيە بۇ ئەوھى ئەو وەھمانە زۆر ئەسەرەخۇ دەپووكېنەو.

ئەمە ئەركى ھوشيارى چىنايەتى پىرۇلتارىي كۆمونيستى ئە ھەموو وەلاتەكاندا زىاترەكات و دەبى بەوپەرى ئاگايى و وريايى ھەئسوكەوت بکەن ئەبەرەمبەرى پاشماوھەكانى ھەستى نەتەوايەتى ئەو وەلات و نەتەوانە كە ماوھىەكى درېژە ژېردەستەن، ھەروا ئەركى دەستېپېشخەرىكردن ئە ھەندى ئاسانكارى بە مەبەستى پەلەكردن بە ئەئاوېردنى ئەو بى مەمانەيى و وەھمانەى ئامازەمان پېكردوون. بەبى لاگىرى خۇويستانە بۇ ھاوپەيمانېيەتى و يەگگرتنەو ئەلايەن پىرۇلتارىياو ھەروا ئەلايەن ھەموو جەماوھى زەھمەتكېشانى وەلاتان و نەتەوكان ئە ھەموو جېھاندا، مەسەلەى سەرکەوتن بەسەر سەرمايەدارى بە تەواوى بە ئەنجام ناگات.

14. 6. 1920 نووسراوہ و ئە گوڭقارى كۆمونيستى ئىنتەرناسىيەنال ژمارە 1 بلاوكراوہتەوہ.

Salam abduallah Ibrahim

سەرچاوہ: W.I. Lenin, Werke, Bd.31. S.132-139

